

Living Lab Schouwen-Duiveland is een samenwerking tussen:
Gemeente Schouwen-Duiveland, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Rijkswaterstaat Zee en Delta, Erasmus Universiteit Rotterdam/ERBS/GovernEUR, Delta Platform - Centre of Expertise Water & Climate, HZ University of Applied Sciences, HAS Hogeschool, Scalda/Groen College, Pontes Pieter Zeeman, Buro Waterfront en 015 Communicatie

Laan van St Hilarie 2
4301 SH Zierikzee

Telefoon (0111) 452 259

livinglab@schouwen-duiveland.nl
www.livinglabschouwen-duiveland.nl
www.linkedin.com/company/
living-lab-schouwen-duiveland

Schouwen-Duiveland

zoekt zoet water

Belangrijke onderwerpen voor klimaatadaptatie op Schouwen-Duiveland zijn vraagstukken als wateroverlast, droogte en verzilting.

- ▶ Weerpatronen veranderen en leiden tot wateroverlast en droogte. Bij wateroverlast kan er weinig gebufferd worden en wordt veel water afgevoerd. Bij droogte zijn er nauwelijks buffers die gebruikt kunnen worden.
- ▶ Verzilting:
  - Dit vormt een belangrijk vraagstuk. De zoet-/zoutwaterbeschikbaarheid is van invloed op het gebruik van het eiland. En van alle gebieden in het land, zal bij ons het effect van zeespiegelstijging het sterkst merkbaar zijn. We hebben het laagst liggende gebied langs zout water en een grote kustlengte.
  - Zoute kwel is een belangrijke oorzaak van verzilting. De landbouwsector werkt nu al 'op het scherpst van de snede' als het gaat om de zoetwaterbeschikbaarheid. Onze voorraad beschikbaar zoet water is beperkt. Volgens de landbouwsector is er een aanzienlijk productieverlies ten opzichte van andere plekken in het land waar wel voldoende zoet water is. In het landelijke Deltaprogramma is de zoetwaterbeschikbaarheid 1 van de belangrijke thema's waaraan wordt gewerkt. In Zeeland is de provincie hier trekker van. Daarnaast onderzoekt het waterschap Scheldestromen onder andere de mogelijkheid om water van rioolzuiveringsinstallaties geschikt te maken voor landbouwkundig gebruik.
  - 1 van de opgaven is een watersysteem te ontwikkelen dat pieken van te veel en te weinig water beter kan opvangen. Hiermee wordt verzilting tegengegaan én is gelijktijdig voldoende zoet water beschikbaar zodat de landbouw kan blijven investeren in vernieuwing.

Dit brengt grote uitdagingen met zich mee, want door de hogere kosten en lagere opbrengsten is er weinig investeringsruimte bij onze agrariërs. Dat heeft impact, want de landbouw is een grote economische tak op het eiland. Een groot deel van ons grondgebied bestaat uit akkerbouw. De diversiteit op de akkers bepaalt deels de aantrekkelijkheid van het landschap en is bijvoorbeeld van belang voor het toerisme een andere belangrijke economische pijler.

Living Lab

De afgelopen jaren zette de gemeente samen met partners het Living Lab op. In dit Living Lab en de broedplaats zoet water onderzoeken en experimenteren we gezamenlijk met agrariërs, overheden, kennisinstellingen en experts. We doen praktijkproeven op niveau van bodem, perceel, bedrijf en gebied. **Voor nieuwe oplossingen die we vinden is het uitbreiden en opschalen van proeven is noodzakelijk.**

Op de website van het Living Lab, www.livinglabschouwen-duiveland.nl krijgt u een beeld van wat wij nu al doen. Onze projecten en onderzoeken willen we graag voortzetten en uitbouwen want zonder voldoende water is er geen vitaal en veerkrachtig platteland mogelijk.

Algemeen

Algemene video van het Living Lab:

Waar werken we op Schouwen-Duiveland aan?

Fieldlabs

Op gebiedsniveau lopen er 3 fieldlabs in 3 verschillende landschappen (Brouwershaven-Zonnemaire, Burghsluis, Dijkwater) waar samen met gebiedseigenaren, waterschap Scheldestromen en experts een gebiedsgerichte aanpak is gestart. Samen onderzoeken we op welke wijze we het watersysteem robuuster kunnen maken en welke maatregelen we kunnen treffen om meer zoet water beschikbaar te hebben. Ook op perceels- en bedrijfsniveau wordt gekeken welke aanpassingen mogelijk zijn.

Meer informatie:

Bodem- en watercoaching

Bodem- en watercoaching: Een bodemcoach en een agrariër gaan samen op zoek naar effectieve kansen voor het verbeteren van de bodemkwaliteit. Goed bodembeheer verbetert het vermogen om water vast te houden en zo de afhankelijkheid van zoet water van elders te verminderen.

Meer informatie:

Zoetwateropslag in ondergrond

- ▶ Innovatieve drainages voor poelgronden: praktijkproeven van antiverziltingsdrainage in Dreischor en dubbele drainage in Kerkwerve.

Meer informatie:

- ▶ Onderzoeksproject zoet water sparen en opslaan in de kreekrug van Noordgouwe.

Zoetwatervouchers

- ▶ Vouchers voor zoetwaterinnovaties.

Meer informatie:

Taskforce Governance - een lerende omgeving

- ▶ Binnen de broedplaats zoet water werken veel organisaties en partijen samen aan innovatieve projecten. Er zijn niet altijd kant en klare oplossingen voorhanden voor de knelpunten die we tegenkomen. De Taskforce Governance helpt door bij knelpunten op financieringsgebied, wet- en regelgeving, beleid en samenwerkingen te zoeken naar oplossingen en advies te geven over deze vraagstukken.

Meer informatie:

- ▶ Verschillende transitie-experts hebben het proces rondom de broedplaats zoet water onderzocht en advies gegeven. Een van de adviezen is om naast hetgeen er gebeurt in het veld op de korte termijn ook met elkaar in gesprek te gaan over de langere termijn en toekomstbeelden uit te wisselen. Belangrijk is te weten waar je gezamenlijk naar toewerkt. Daarom is er een toekomstverkenning naar de landbouw op Schouwen-Duiveland gestart.

Meer informatie:

Zoetwater Academie

Belangrijk bij innoveren en veranderen is dat we de kennis die we ontwikkelen ook met anderen delen en dat we kennis en ervaringen van elders ook naar Schouwen-Duiveland halen. Hiervoor is de Zoetwater Academie opgericht.

Meer informatie:

De eerstvolgende kennisbijeenkomst is een webinar op 31 januari waarbij Klaas Schenk van de zoetwaterboeren in Noord-Holland zijn ervaringen deelt: 'van akkerbouwer naar watermanager'.

Meer informatie:

Financiering

We kunnen deze zoektocht uitsluitend doen met de medewerking van de andere overheden, experts en gebiedspartners. We doen dit samen. We worden financieel ondersteund vanuit de Europese Unie, het Rijk, provincie Zeeland, waterschap Scheldestromen.

- ▶ Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland is mogelijk gemaakt met steun van het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta (IBP-VP-ZWD) en subsidie van provincie Zeeland.
- ▶ Het POP3-project 'Samenwerken voor Zoetwater: innovatieve drainage testen, monitoren en evalueren' is onderdeel van Living Lab Schouwen-Duiveland/Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland en wordt voor de helft gefinancierd door een EU-bijdrage en wordt mede gefinancierd door provincie Zeeland en gemeente Schouwen-Duiveland.

